

7.7

Työmarkkinajärjestö työelämän kehittäjänä

Miika Sahamies

Työelämä ja työmarkkinat muuttuvat koko ajan ja osin eri tahtia. Muutos haastaa sekä palkansaajaliikkeen että työnantajat. Osapuolilta vaaditaan ennakoivaa ajattelua, kehittymistä ja ajan tarpeisiin vastaamista. Muutoksen keskellä on tärkeää, että lainsäädännöstä korjataan nykyisiä epäkohtia.

Perinteisesti työmarkkinajärjestöt ovat vaikuttaneet työntekijöiden perusturvan kehittämiseen. Tavoitteena on ollut, ja on yhä, ettei kukaan jäisi oman onnensa nojaan työttömyyden tai sairauden kohdatessa tai jäädessään eläkkeelle. Työmarkkinajärjestöjen saavutuksia ovat muun muassa ansiosidonnainen työttömyysturva, vuosilomat, vanhempainvapaat sekä työeläke. Lisäksi järjestöt ovat mukana kehittämässä työaikoja, työoloja ja työturvallisuutta koskevaa lainsäädäntöä.

Myös tänä päivänä työmarkkinajärjestöjen tekemää työtä työelämän kehittämiseksi tarvitaan - niin perinteisissä kehittämiskohteissa, kuten perhevapaauudistuksessa tai työaikalain kehittämisessä, mutta myös yhä monimuotoistuvan työnteon tapojen ymmärtämisessä. Työelämän on annettava tulevaisuudessa riittävä suoja työntekijöille ja virkasuhteisille sekä joustettava ja tuettava tarpeen tullen erilaisissa muutostilanteissa. Paremmalla työelämän lainsäädännöllä vaikutetaan myös työhyvinvointiin ja terveyteen, jotka puolestaan vaikuttavat työn tuottavuuteen ja kustannuksiin.

Akava keskeisenä muutosveturina

Akava on korkeakoulutettujen työmarkkinakeskusjärjestö, johon kuuluu 36 jäsenliittoa. Jäseniä sillä on yli 600 000: sekä palkansaajia että ammatinharjoittajia ja yrittäjiä, mutta myös opiskelijoita. Liittoihin liitytään suoritetun tutkinnon, asematason tai ammatin perusteella.

Akavan jäsenliiton jäsenyys antaa monenlaista turvaa työelämässä, kuten työ- ja virkaehtosopimukset, neuvottelujärjestelmän, luottamusmiesverkoston sekä oikeudellisia palveluja ja urapalveluja. Liitot tarjoavat ammatillista edunvalvontaa ja työsuhdeneuvontaa; ne ovat jäsentensä apuna työuran kaikissa vaiheissa.

Akava on neuvotteluosapuoli, etujärjestö ja asiantuntijaorganisaatio. Yhtenä sen valttina neuvotteluissa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa on tarkka ja luotettava tietopohja jäsenten asemasta työmarkkinoilla ja yhteiskunnassa. Akava koordinoi ja kehittää keskusjärjestön, neuvottelujärjestöjen ja jäsenliittojen yhteistyötä sekä edistää yhteisen edunvalvonnan ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen toimintaedellytyksiä.

Kotimainen edunvalvonta nivoutuu tiiviisti kansainväliseen edunvalvontaan. Akava toimii kansainvälisesti ja osallistuu aktiivisesti sekä Euroopan unionin virallisten organisaatioiden että kansainvälisten edunvalvontajärjestöjen työhön.

Työehtosopimustoiminnan tärkeys korostuu muuttuvassa työelämässä

Akavalla on kaksi neuvottelujärjestöä, jotka vastaavat jäseniään koskevien palkkaratkaisujen ja työehtosopimusten neuvottelemisesta ja sopimisesta. Julkisella sektorilla toimii Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ja yksityisellä sektorilla Ylemmät Toimihenkilöt YTN. Lisäksi akavalaisien sopimuksista neuvottelevat Akavan liitot.

Huomattava osa akavalaisista työskentelee aloilla, joilla ei kuitenkaan ole työehtosopimusta. Heillä ei ole käytettävissään työehtosopimuksella perustettua edustautumis-, neuvottelu- ja sovittelujärjestelmää, jossa riidat ratkaistaan viime kädessä työtuomioistuimessa.

Työelämän lakien noudattamisessa on korjattavaa. Jos työnantaja ei noudata työelämän lakeja, kyse on yksityisoikeudellisesta asianomistajakysymyksestä. Työntekijän kynnys lähteä ajamaan asiaansa oikeusteitse työnantajaansa vastaan on korkealla.

Myös häirintään puuttuminen on työntekijälle oikeudenkäyntiriskin ja taloudellisen riskin vuoksi usein mahdotonta. Leimautuminen ja vaikutukset työllistymismahdollisuuksiin estävät toimenpiteiden aloittamisen.

Monimuotoinen työ haastaa työmarkkinajärjestöjen toimintaa

Teknologian kehitys ja kansainvälistyminen muuttavat pitkällä aikavälillä työtä, työmarkkinoiden rakennetta, työn teon tapoja, työaikoja, työn tekemisen paikkaa ja työyhteisöjä. Pidemmällä aikajänteellä katsottuna muutos ei ole nopeaa, mutta kehityssuunta on havaittavissa. Yhä useampi tekee työtä jaksottain, liittämällä tai rinnakkain eri asemassa, eri tehtävissä sekä erilaisissa työyhteisöissä.

Muutoksen keskellä on huolehdittava työtä tekevän turvasta sekä vaikutettava muutoksen suuntaan muun muassa vaikuttamisella, työlainsäädännöllä ja määrätietoisella toiminnalla ja yhteistyöllä.

Tärkeä kysymyksensä ovat yrittäjät ja itsensä työllistäjät sekä freelancerit. Akava pyrkii vaikuttamaan siihen, että nämä monimuotoisen työn tekijät ovat tasa-arvoisessa asemassa muiden työntekijöiden kanssa työhön liittyvässä sosiaali- ja muutosturvassa. Tähän kuuluu työttömyysturva, sairausajan palkka, työeläke, perhevapaat, työterveydenhuolto ja ammattitaidon kehittäminen.

Kun monimuotoinen työ yleistyy erityisesti alustatalouden myötä, sitä ei voi käsitellä palkkatyön erikoistapauksena tai muunnelmana. Turvajärjestelmä tulee suunnitella siten, että se tuottaa työntekijälle samanlaiset etuudet työnteon muotoon katsomatta.

Kolmikantatyö parantaa työelämän vakautta

Akava edellyttää, että työelämän lainsäädäntö valmistellaan kolmikantaisesti jatkossakin. Työelämän lainsäädäntömuutosten kolmikantainen yhteistyö tuo valmisteluun monipuolisen asiantuntemuksen, joka on edellytys hyvälle ja toimivalle lainsäädännölle.

Tavoitteena on työelämä, jossa työntekijä menestyy ja voi hyvin. Päämääränä on parantaa työllisyyttä ja työllistyvyyttä, mahdollistaa osaamisen kehittäminen sekä varmistaa toimeentulo ja turva työelämän kaikissa vaiheissa. Viime kädessä työmarkkinajärjestöjen toiminta on näin ollen koko yhteiskunnan etu.

”Teknologian kehitys ja kansainvälistyminen muuttavat pitkällä aikavälillä työtä, työmarkkinoiden rakennetta, työnteon tapoja, työaikoja, työn tekemisen paikkaa ja työyhteisöjä.”